

FAMILIA ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Coordonatori: Pr. prof. dr. Viorel Sava
Pr. lect. dr. Ilie Melniciuc - Puică

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2011

Volum apărut cu sprijinul
Administrației Fondului Cultural Național

Volumul conține prelegeri susținute la Simpozionul internațional „Tainele Bisericii – pelerinaj spre sfințenie” octombrie 2011, Iași, organizat cu prilejul *Anului omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii în Patriarhia Română*, în cadrul proiectului cultural „Zilele Universității «Al. I. Cuza»”

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține integral autorilor.

© DOXOLOGIA, 2011
ISBN 978-606-8278-47-6

Volum realizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă "Dumitru Stăniloae" a Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași și dedicat, cu recunoștință, Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la împlinirea vârstei de 60 de ani, ca mărturie peste timp pentru strădania jertfelnică depusă la rectorierea învățământului teologic universitar din Moldova.

Cuprins

Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA	
Cuvânt înainte	9
IPS HIEROTEOS VLACHOS	
Teologia ca trăire din perspectiva învățaturii	
Părintelui Ioannis Romannidis	13
Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA	
Prinos de recunoștință la ceas aniversar și mărturie peste veacuri	24
SECȚIUNEA I	
TAINA BOTEZULUI - ÎNTOARCERE LA CASA TATĂLUI CERESC	
Prof. Dr. Pr. Gheorghe PETRARU	
Botezul - transfigurare a omului și a familiei	33
Prof. Dr. Pr. Vasile NECHITA	
Botez și mărturisire	49
Prof. Dr. Pr. Constantin PĂTULEANU	
Taina Sfântului Botez - taina lăuntricității	65
Conf. Dr. Pr. Ștefan FLOREA	
Cheia patristică a înțelegerii botezului - imbold pentru înnoirea permanentă a vieții	72
Conf. Dr. Carmen Maria BOLOCAN	
Botezul creștin în catehezele baptismale ale Sf. Ioan Gură de Aur - aspecte catehetice	90
Lect. Dr. Pr. Dan SANDU	
Cateheza înainte și după botez sau despre formarea creștină pe tot parcursul vieții	103
Lect. Dr. Pr. Adrian DINU	
Sfintele taine ale Botezului și Cununiei: semnificații teologice și existențiale	122
Lect. Dr. Stelian ONICA; Lect. Dr. Merișor DOMINTE	
Compoziții ale Sfintei Familii și Botezului din Arta Creștină	146
Diac. Dr. Liviu PETCU	
Botezul copiilor în viziunea Sfinților Părinți	167
Drd. Mihai PAVEL	
Ritualul Tainei Sf. Botez. Gest și cuvânt - corespondență și complementaritate	198
Drd. Veronica ANTON	
Botezul și păcatul strămoșesc la Sf. Maxim Mărturisitorul	219

SECȚIUNEA II
FAMILIA CONTEMPORANĂ ÎNTRE IDEAL ȘI CRIZĂ

Prof. Dr. Pr. Viorel SAVA	
Familia în lumina documentelor Conciliului II Vatican – prezentare și evaluare teologică și pastorală din perspectivă ortodoxă ...	237
Prof. Dr. Pr. Ion VICOVAN	
Taina Sfintei Cununii din perspectiva personalităților istorico-biblice menționate în cadrul slujbei	255
Prof. Dr. Pr. Ioan C. TEȘU	
Familia contemporană între ideal și criză	266
Prof. Dr. Pr. Petre SEMEN	
Contribuția Bisericii, a școlii și a familiei la formarea religios-morală a tinerei generații	301
Prof. Dr. Pr. Ioan-Vasile LEB, pr. Dr. Nicolae KEREKES	
Provocările familiei pentru viitorul societății și al lumii	319
Prof. Dr. Pr. Nicolae NECULA	
Practici neliturgice și necanonice întâlnite la săvârșirea Tainei Cununii	336
Conf. Dr. Pr. Marian VÎLCIU	
Rânduiala Sfintei Taine a Cununii și evoluția ei în Biserica Răsăritului	346
Conf. Dr. Pr. Teofil Cristian TIA	
Psihoterapia pastorală a Familiei, instrument ignorat de consolidare a familiei	358
CONF. DR. PR. Iosif ENĂȘOAE	
Familia, locul privilegiat al implicării laicului creștin	385
Conf. Dr. Mihai VLADIMIRESCU	
Virtutea iubirii, temelie a familiei creștine	407
Lect. Dr. Pr. Ilie MELNICIUC-PUICĂ	
Componența și funcțiile familiei antice din perspectiva scrierilor ioanice	417
Asist. Dr. Pr. Iosif IACOB	
Căsătoria, sacrament al Noii Alianțe	431
Asist. Dr. Pr. Mihai CIUREA	
Nunta din Cana Galileii – <i>initium signorum</i> , în cadrul strategiei narative a Evangheliei Sfântului Ioan Teologul	462
Diac. Dr. Cătălin VATAMANU	
„Un bărbat și-a luat femeie...” (Deut. 22, 13). Semnificații teologice ale metaforei femeii ca proprietate	475
Drd. Ion MUNTEANU	
Rânduiala Tainei Cununii în cadrul cultului Bisericii Ortodoxe Ruse	497
Drd. Polixenia NISTOR	
Tainele Bisericii – lucrări văzute ale Sfântului Duh	513
Drd. Silvia CERLAT	
Influența sărăciei asupra situației sociale a familiei. Studiu cu referire la istoria evreilor din Basarabia - 1890-1940	527

Cuvânt înainte,

Anul 2011 a fost declarat prin Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din data de 6 iulie 2010, *Anul omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii în Patriarhia Română*. Această hotărâre a declanșat un număr impresionant de activități științifice (congrese, conferințe, simpozioane, dezbateri etc.), pastorale, sociale, culturale, angajând ierarhi, preoți, călugări și călugărițe, credincioși de toate vârstele și categoriile sociale, instituții bisericești și laice, școli de teologie, personalități din țară și din străinătate, care s-au concentrat asupra aspectelor diverse pe care cele două Sfinte Taine în dezbateri, Botezul și Cununia, le implică, căutând să răspundă provocărilor pe care societatea contemporană le adresează păstorilor și păstoriților Bisericii.

Activități și acțiuni de felul celor arătate mai sus au avut loc și în Arhiepiscopia Iașilor și ele au fost reflectate la vremea convenită în buletinul oficial „Candela Moldovei”, în presa locală bisericească și laică, la nivel local și central, la Radio și TV Trinitas, și, în general, în toată mass-media preocupată de activități spirituale și culturale.

În Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași au avut loc, pe parcursul anului 2011, mai multe activități dedicate Tainei Botezului și Tainei Cununii (manifestări științifice, concerte, expoziții, emisiuni radio și TV), susținute de profesorii de la cele patru specializări, de doctoranzi și de studenți.

Una dintre activitățile principale dedicate acestui an omagial a fost Simpozionul internațional cu tema: *Tainele Bisericii – pelerinaj spre Sfințenie*, organizat la Iași, în perioada 16-18 octombrie 2011, în colaborare și cu sprijinul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, având ca parteneri Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” și Primăria Municipiului Iași.

Ca parte a acestui simpozion s-a constituit și conferința Înalt-preasfințitului Hierotheos Vlachos, Mitropolit de Nafpaktos și Sfântul

Vlasie, cu tema: *Teologia ca trăire din perspectiva învățaturii Părintelui Ioannis Romannidis*, susținută în Aula Magna „Mihai Eminescu” a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în data de 14 octombrie 2011.

Deschiderea lucrărilor s-a făcut în sala festivă „Dr. Iustin Moiescu” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și a fost binecuvântată de Înaltpreasfințitul Teofan al Moldovei și Bucovinei, prin delegații Înaltpreasfinție Sale, PS Corneliu, Episcopul Hușilor și PS Ioachim Băcăoanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului. De asemenea, la deschiderea lucrărilor ne-am bucurat de prezența Domnului Profesor Dr. Vasile Ișan, Rectorul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, și a delegaților Primăriei Municipiului Iași. Simpozionul a adunat la un loc profesori ai Facultăților de Teologie Ortodoxă din București, Cluj, Alba Iulia, Oradea, Târgoviște, Constanța și Iași, de la Facultatea de Teologie Romano-Catolică și de la cea de Litere ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, doctoranzi, studenți, preoți și călugări din Mitropolia Moldovei și Bucovinei.

Volumul de față a rezultat din comunicările și dezbaterile care au avut loc în cadrul Simpozionului și se constituie dintr-un număr de 28 studii, grupate pe cele două secțiuni ale temei principale propusă pentru anul 2011, Botezul și Cununia, și surprind aspecte variate care reflectă preocupările vorbitorilor dar care, în același timp, sunt inspirate din problematica de actualitate din domeniul cercetării teologice și din provocările pastorale.

În calitate de organizatori, dorim să mulțumim tuturor celor care au contribuit la buna desfășurare a Simpozionului și, mai ales, celor care au prezentat comunicări interesante în plenul lucrărilor, devenite parte a acestui volum. Mulțumim Administrației Fondului Cultural Național (AFCN), cu recunoștință specială adusă Domnului Director Lect.dr. Cristian-Vasile Petcu, pentru suportul financiar acordat în vederea publicării volumului. Mulțumim Editurii „Doxologia” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei pentru buna colaborare și pentru calitatea publicațiilor pe care le realizează. Sincere mulțumiri și profundă recunoștință aducem Înaltpreasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, pentru tot sprijinul acordat la organizarea Simpozionului, la publicarea

volumului de față și cu prilejul altor manifestări științifice care s-au desfășurat în facultatea noastră.

În speranța că, prin temele tratate, prezentate la Simpozion și publicate aici, am făcut un lucru plăcut lui Dumnezeu și folositor Bisericii noastre Ortodoxe, dorim tuturor cititorilor îmbogățire teologică, zidire duhovnicească și bucurie sfântă din lectura acestui volum.

**Pr.Prof.Dr. Viorel SAVA,
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași**

Teologia ca trăire din perspectiva învățaturii Părintelui Ioannis Romannidis

Înaltpreasfințitul HIEROTHEOS VLACHOS,
Mitropolit de Nafpaktos și Sfântul Vlasie

Astăzi vă voi vorbi despre teologia empirică, potrivit învățaturii Părintelui Ioannis Romannidis. După cum știm toți teologii, teologia este viața și glasul Bisericii. În fapt, în realitate, teologia este descoperirea lui Dumnezeu, a revelației lui Dumnezeu către Sfinți. Sfântul Grigorie Teologul dă cea mai limpede definiție a ceea ce înseamnă a fi teolog. Spune Sfântul Grigorie: „Teologi sunt aceia care au ajuns la vederea lui Dumnezeu, după ce mai întâi și-au curățit inima de patimi, sau cel puțin se află în stadiul de curățire a inimii”. Aceasta înseamnă teologia ca experiență, ca trăire. În Biserică există și teologia academică, ca știință. Sunt teologi care cercetează operele Sfinților Părinți, precum și viața lor și nu disprețuim această teologie academică, ci îi acordăm o mare importanță, pentru că aceasta cercetează toate datele istorice și științifice. Dar în esență, teologia este trăire, experiență și cunoașterea lui Dumnezeu. Același lucru se întâmplă și cu artistul, care creează o operă foarte originală pe care apoi specialiștii, criticii vin să o cerceteze, să o analizeze.

Părintele Ioannis Romannidis era profesor la Facultatea de Teologie de la Tesalonic, dar în același timp vorbea de teologia empirică, teologia ca trăire. Nu l-am avut niciodată profesor la Tesalonic, dar l-am cunoscut după pensionarea sa. Părintele Ioannis Romannidis, după cum ați văzut mai înainte, s-a născut în Grecia în 1927, din părinți originari din Capadocia, emigrați în Grecia. Mama lui i-a pus numele Ioan, în cinstea Sfântul Ioan Rusul. Mama lui era o mare nevoitoare. Făcea zilnic rugăciuni, de la 3 dimineața, până la ivirea zorilor, când mergea la lucru. Spre sfârșitul vieții, după ce a murit soțul ei, a devenit monahie la Mănăstirea Sourotis. Vedeă îngeri și sfinți. Părintele Paisie Aghioritul, care o călăuzea duhovnicește, spunea că Maica Evlampia, mama părintelui Romannidis,

avea un foarte bun „televizor duhovnicesc” și a avut o moarte cuvioasă, și-a știut moartea dinainte și a avut un sfârșit frumos. Pe când părintele Ioannis avea două luni, părinții lui au emigrat în Statele Unite și s-au stabilit în Manhattan, în New York. Era un copil foarte inteligent și a urmat un liceu catolic.

Acolo a studiat foarte amănunțit teoria lui Toma D'Aquino, care este marele părinte al Bisericii Catolice. În continuare a studiat la Institutul „Holy Cross”, din Boston. În continuare a studiat patru ani la Facultatea de Teologie Protestantă din Yale. Prin urmare, mai întâi a cunoscut foarte bine învățătura lui Toma D'Aquino, urmând ca ulterior la universitatea protestantă să combată toată această învățătură a lui Toma D'Aquino și să se axeze pe cercetările biblice, din perspectivă protestantă. În continuare a mers la „Universitatea Columbia” din New York. Acolo l-a cunoscut pe părintele Gheorghe Florovski, cel mai mare teolog al secolului al XX-lea, care l-a ajutat să vadă lucrurile dintr-o altă perspectivă. Prin urmare, în America a avut posibilitatea să cunoască teologia catolică, care se întemeia pe scolastică, care s-a dezvoltat începând cu secolele al XI-lea - al XIII-lea, iar pe de altă parte a avut posibilitatea să cunoască teologia protestantă, care se întemeia pe Sfânta Scriptură și pe învățătura Sfinților Apostoli.

Prin inteligența sa și mai ales prin ajutorul oferit de Părintele Gheorghe Florovski, a putut să înțeleagă care este puntea de legătură între învățătura Sfinților Apostoli și învățătura Sfinților Părinți. Și a înțeles că aceasta este teologia Părinților Apostolici ai Bisericii. A adevărat faptul că Părinții Apostolici sunt continuatorii Sfinților Apostoli, constatând, înțelegând astfel, care este diferența dintre teologia Bisericii și cea scolastică și protestantă. Apoi a studiat la Institutul Teologic rusesc „Sfântul Vladimir”, din New York. S-a apropiat foarte mult de părintele Gheorghe Florovski. Acum lucrez la o carte în care voi publica și douăzeci și șase de scrisori ale părintelui Romannidis către părintele Gheorghe Florovski. Florovski însuși afirmă că cel mai bun elev al lui a fost părintele Romannidis.

Părintele Florovski le spunea studenților: „Să-l ascultați pe părintele Romannidis pentru că astfel veți deveni buni teologi și mai ales vă veți mântui sufletele”. În 1954, după ce a terminat Institutul „Sfântul Vladimir”, s-a dus la Paris, la Institutul „Saint Serge”.

A rămas acolo timp de un an, când a scris patru studii foarte importante. Era la vârsta de douăzeci și șapte de ani. În continuare s-a dus la München pentru a cunoaște și teologia germană. După care a ajuns la Atena, unde și-a pregătit lucrarea de doctorat cu titlul „Păcatul strămoșesc”. În 1957 și-a susținut lucrarea de doctorat la Universitatea din Atena. Această teză de doctorat a provocat foarte multe dezbateri și a polarizat foarte mult lumea academică profesională din Atena, pentru că pune sub semnul întrebării toate șabloanele și principiile pe care se întemeia teologia ortodoxă de la Atena, la acea dată. Toți teologii greci recunosc astăzi faptul că această lucrare de doctorat a schimbat orientarea întregii teologii grecești contemporane și este recunoscut faptul că teologia ortodoxă grecească, care până la acea dată era influențată de idealismul german și de teologia lui Toma D'Aquino, (odată cu apariția acestei lucrări) s-a orientat către sursele patristice.

Apoi, în intervalul 1957-1958, a studiat la Harvard, din nou sub îndrumarea părintelui Gheorghe Florovski. Acolo a scris cinci studii care sunt extrem de importante. În același timp preda la Facultatea „Holy Cross”, din Boston, împreună cu părintele Florovski. În anul 1969 este ales profesor la Facultatea de Teologie din Tesalonic. Pentru un interval de timp a predat și la Facultatea de Teologie „Sfântul Ioan Damaschin” din Tripoli, Liban și pentru că eu însumi am predat, ulterior, la aceeași facultate, am putut să constat că teologii și studenții, arhierii de acolo sunt profund marcați de învățătura părintelui Romannidis. Am încheiat legături foarte strânse și la un moment dat mi-a cerut să-l primesc în rândul clericilor mitropoliei mele. Cu douăzeci de zile înainte de a muri am mers să-l vizitez la locuința sa din Atena. Din păcate a avut un necaz în familie, preoteasa l-a părăsit. Dar el trăia în continuu cu rugăciunea. Camera lui era întunecată, dar avea un loc unde lăsase lumânări aprinse și icoane.

După aceea am mers la spital, la secția de Terapie Intensivă și l-am văzut conectat la tot felul de aparate și l-am întrebat: „Părinte, ce spun doctorii despre sănătatea sfinției voastre?”. Și a răspuns: „Nu mă interesează sănătatea mea, ci mă interesează teologia” și a început să-mi vorbească despre teologie. Îmi spunea ce ar trebui să facem ca teologia în Grecia să se îndrepte și mai mult către

Sfinții Părinți. V-am spus aceste lucruri generale despre biografia lui, care, însă, au o mare importanță pentru înțelegerea teologiei sale.

În prologul Dogmaticii sale părintele (Romannidis) se referă la dogmatistii din Grecia. Iar apoi scrie: „Dintre dogmatistii care nu sunt greci cel mai bun călăuzitor în teologia patristică este profesorul rus Gheorghe Florovski și părintele profesor Dumitru Stăniloae, din România”. De ce a spus acest lucru? Pentru că ambii teologi leagă teologia de experiență, de trăire. Și desigur, leagă teologia de rugăciune, pentru că în esență aceasta este teologia. Nu a apucat să-și definească Dogmatica, dar eu am făcut lucrarea pe care el însuși ar fi vrut să o facă. Am găsit foarte multe înregistrări cu lecțiile și cuvântările lui de la Universitate, le-am transcris, aproximativ patru volume, două mii de pagini, iar din acest material am preluat fragmentele de care aveam nevoie, le-am sintetizat și am scris această dogmatică, pe care o folosim tocmai ca medicament, ca să ajungem la acea trăire.

Părintele Gheorghe Florovski, precum și părintele Ioannis Romannidis, spunea că dogmele se aseamănă cu cărbunii. Aprindem cărbunii și aceștia dau foc și căldură, ne luminăm și ne încălzim. La fel și dogmele trebuie să ne conducă la rugăciune, la luminare și la vederea lui Dumnezeu. Dogmele fără rugăciune sunt ca niște cărbuni neaprinși, negri. Va voi spune, în continuare, în câteva cuvinte, cele zece puncte centrale ale învățăturii părintelui Ioannis Romannidis.

Primul punct este acela că Dumnezeu Bisericii Ortodoxe este Dumnezeu revelației, adică Dumnezeu S-a descoperit pe Sine Sfinților. Această descoperire, această revelație se numește și este însăși vederea lui Dumnezeu. Sfinții îl văd pe Dumnezeu în lumină, asemenea celor trei ucenici, care l-au văzut pe Mântuitorul Hristos în Muntele Taborului în lumină. Și nu numai că văd lumina, ci trăiesc în lumină.

În acel moment al vederii lui Dumnezeu, Sfântul, îndumnezeitul este mai presus de sensuri și de cuvinte. Atunci aude cuvinte necreate și descoperă înțelesuri necreate. Necreat, nezidit este ceva care nu are început și nu are sfârșit. În continuare profetul, Sfântul, redă, rescrie această experiență în cuvinte și înțelesuri

create. Prin urmare, dogmele își au rostul în a călăuzi pe credincioși la această trăire, la această vedere a lui Dumnezeu, iar pe de altă parte ca să-i combată pe eretici.

Al doilea punct. Dumnezeu atunci când se descoperă în lumină este un Dumnezeu în Trei Străluciri, Trei Lumini. Sfântul Apostol Filip îi spune, la un moment dat Mântuitorului Hristos: „Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl și ne este de ajuns”. Hristos i-a răspuns: „De atâta vreme sunt cu voi și nu M-ai cunoscut Filipe? Cel ce Mă vede pe Mine Îl vede și pe Tatăl”. Prin urmare, oamenii văd o dumnezeire în Trei Străluciri. Asta nu înseamnă că văd această dumnezeire în afara Lor, ci participă la Dumnezeu, se împărtășesc de Dumnezeu. Adică se împărtășesc de slava lui Dumnezeu, de lumina necreată. Înțeleg faptul că nu pot să vadă izvorul din care provine această lumină, așa că au numit ceea ce vedeau „energie, lucrare” și ceea ce nu vedeau „esență, fire”. Și au spus că participăm la energiile lui Dumnezeu, dar nu putem participa la esența lui Dumnezeu. Faptul că Dumnezeu este Esență și Energii, Părinții nu L-au înțeles în mod filosofic, rațional, ci au înțeles acest lucru din propria lor trăire. Este un fapt empiric și nu rațional.

Al treilea punct este faptul că Dumnezeul Treimic se arată începând din Vechiul Testament, nu doar în Noul Testament. Toate arătările lui Dumnezeu din Vechiul Testament sunt teofanii, arătări ale Cuvântului neîntrupat, care este numit și Îngerul Marelui Sfat, de către Profetul Isaia. Avem, prin urmare, Cuvântul neîntrupat, care se numește Iahve, este Cel Care Se revelează, Se descoperă. Este și Dumnezeul care se numește și Elohim, Cel ascuns, tainic. Există și Duhul Domnului. (Așadar) o dumnezeire în Trei Străluciri: Iahve, Elohim și Duhul Domnului. În Noul Testament Iahve se întrupează și ni-L descoperă pe Tatăl și pe Duhul Domnului. Diferența dintre Vechiul și Noul Testament este faptul că, în Vechiul Testament avem teofanii, arătări ale Cuvântului neîntrupat, iar în Noul Testament avem arătări ale Cuvântului întrupat. În Noul Testament știm că este vorba de Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Prin Hristos Îl cunoaștem pe Tatăl, fără Să-L vedem. Părintele Ioannis Romannidis spunea că Sfinții văd lumina, ca dumnezeire în Trei Străluciri, prin Lumină, adică prin Hristos. În Hristos Îl văd

pe Dumnezeu Tatăl ca Lumină și Îl văd aflându-se în Lumină adică aflându-se în Duhul Sfânt.

(Mai concludent, aceasta se poate rezuma la) propoziția: „Prin Lumină, Lumină, în Lumină”. **Al patrulea punct** al învățaturii părintelui Ioannis Romannidis este că Dumnezeu Treimic a creat prin Hristos întreaga lume, care are ca cea mai înaltă, desăvârșită faptură pe om. Dumnezeu este Nezidit, Necreat, în vreme ce lumea și omul sunt create. Adam și Eva, înainte de cădere, aveau suflet, trup, dar aveau și harul lui Dumnezeu, aveau o comuniune personală cu Dumnezeu. Vorbeau cu Dumnezeu, ceea ce înseamnă că aveau părtășie, comunicare și relație cu Dumnezeu, trăiau în lumina lui Dumnezeu. Acesta este omul firesc, adevărat. Adică este omul care are suflet, trup și harul Duhului Sfânt. Omul nu este trihotomic, ci este dihotomic pentru că are suflet și trup, dar are și harul Duhului Sfânt în suflet și în trup. Acesta este omul autentic creat de Dumnezeu, care trăiește în Lumină. Părintele Ioannis Romannidis spunea că Părinții, din experiențele, din trăirea pe care o aveau, erau în stare să tâlcuiască cum trăiau Adam și Eva în Rai. Și într-adevăr, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că acest cuplu, în Paradis, trăia ca îngerii.

Al cincilea punct. Această cădere a omului nu este o cădere juridică, adică faptul că nu au respectat o anume poruncă, ci este pierderea harului lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani scrie că toți au păcătuit și s-au lipsit de slava lui Dumnezeu. Prin urmare, căderea este pierderea harului lui Dumnezeu. Aceasta este moartea duhovnicească. Adică, după săvârșirea păcatului, omul a rămas cu trup și suflet, dar L-a pierdut pe Duhul Sfânt. Acesta, în esență, este păcatul strămoșesc. Mai întâi (a venit) moartea duhovnicească, după care a urmat și moartea trupească. Moștenirea păcatului strămoșesc nu este vinovăția de care vorbește Fericitul Augustin, ci faptul că, prin cădere a intrat în om stricăciunea și aceasta se transmite din generație în generație, prin nașterea fiecărui copil. Omul firesc avea în suflet două energii, două lucrări: una era logica, rațiunea și cealaltă era nousul, mintea, adică lucrare rațională și lucrare noetică, înțelegătoare a minții. Prin lucrarea noetică vedeau slava lui Dumnezeu, iar prin logică, lucrarea rațională, descriau această trăire a slavei lui Dumnezeu.

Prin cădere s-a întunecat această lucrare noetică, lucrarea minții, nu însă lucrarea rațională și (omul) a pierdut comuniunea cu Dumnezeu pentru nous-ul, mintea. Acești ochi ai minții s-au întunecat. Profeții în Vechiul Testament s-au nevoit, s-au luptat și prin harul lui Dumnezeu și-au curățit ochii minții, nous-ul. Dar nu puteau să biruiască moartea. De aceea și coborau în Iad (Șeol). Problema, cheia este cum se vor lumina ochii minții, nous-ul și cum se va delimita de această stăpânie a logicii. Pentru că, așa cum spunea părintele Ioannis Romannidis, logica a acoperit nous-ul, ochii minții. Profetul Moise a urcat pe Muntele Sinaiului și a văzut cu ochii minții, cu nous-ul, slava lui Dumnezeu și apoi, cu partea rațională, cu partea logică a redat această trăire. Însă, a mers în Iad, a coborât în Iad (Șeol), pentru că nu putea să biruiască moartea. Însă, biruirea morții s-a realizat prin Întruparea Mântuitorului Iisus Hristos.

Avem, astfel, **al șaselea punct**, în care ni se explică cum vine Hristos, Își asumă stricăciunea omului și biruiește moartea și biruiește încă și păcatul și pe diavolul și-l readuce pe om la starea dinaintea de cădere și îl ridică încă și mai sus. Mântuitorul Hristos a învățat în pilde, a săvârșit minuni, iar pe unii dintre ucenici i-a luat pe Muntele Taborului ca să le arate slava Sa. A vrut să arate că mai întâi trebuie să ascultăm învățătura Sa, să o aplicăm ca să putem vedea minuni, dar scopul cel mai înalt este să urcăm pe munte ca să vedem slava Sa. Acesta este cel mai profund țel al vieții duhovnicești și să biruim, mai întâi, moartea duhovnicească, ca mai apoi să putem birui și moartea trupească.

Al șaptelea punct este acela că lucrarea de mântuire se face în interiorul Bisericii. Biserica a existat și în Vechiul Testament, prin comuniunea prorocilor cu Cuvântul neîntrupat, dar era o Biserică duhovnicească. Prin Întrupare, Biserica devine și trupească, devenim mădulare ale trupului Lui Hristos. În ziua Cincizecimii, Sfinții Apostoli au primit Duhul Sfânt și au aflat tot adevărul. Mântuitorul Hristos le-a spus: „Vă voi trimite pe Duhul Sfânt, Care vă va învăța tot adevărul”. Preotul, atunci când face Sfânta Proscomidie, spune: „Se frânge Mielul lui Dumnezeu, Cel Ce se împarte și nu Se desparte”. În Biserică, prin Sfântul Botez și prin Sfânta Mirungere, omul devine biserică a Duhului Sfânt. Ce înseamnă aceasta, că

devine biserică a Duhului Sfânt? Asta înseamnă că înăuntrul existenței sale, în inima sa, se activează această lucrare noetică, înțelegătoare a minții și se ajunge la rugăciunea neîncetată.

Trupul omului este o biserică și după cum Biserica are în adânc Sfântul Altar și Sfânta Masă, la fel și în adâncul inimii există un Sfânt Altar, o Sfântă Masă, pe care se săvârșește Sfânta Liturghie și acolo are loc o Liturghie lăuntrică, neîntreruptă. Prin urmare, pe de o parte, omul se întoarce la starea dinainte de cădere și urcă și mai sus pentru că înăuntrul său, în inima sa, se săvârșește neîntrerupt o Dumnezeiască Liturghie. Există o rugăciune care se face prin cuvânt, logică și există o rugăciune a minții, noetică, înțelegătoare a minții, care se face în inimă. Când omul ajunge la această stare, înseamnă că a atins vindecarea sa, că a ajuns la vindecare. Omul trebuie să ajungă în starea de a avea înăuntrul său erosul, dragostea de Dumnezeu. De aceea Părinții Bisericii, precum și părintele Ioannis Romannidis, citându-i pe Părinții Bisericii, spun că există trei trepte ale vieții duhovnicești: curățirea inimii, luminarea minții și îndumnezeirea.

După cum avem și în împărțirea unei biserici, pronaosul, care reprezintă stadiul de curățire al minții, naosul, care reprezintă luminarea și Sfântul Altar, care reprezintă stadiul de îndumnezeire. Spunea, de asemenea, părintele Ioannis Romannidis, tocmai pentru că era un teolog cu o viață ascetică, un teolog nevoitor, spunea că „Biserica poate fi înțeleasă din două perspective: una pozitivă și una negativă”. Aspectul pozitiv este hristologia, care ne arată Cine este Hristos. Aspectul negativ presupune să înțelegem cine este diavolul și cum putem să ne luptăm cu el, să-l biruim. Pe măsură ce omul învață cum să se lupte cu diavolul și se nevoiește în această luptă, în aceeași măsură atinge și cunoașterea lui Hristos și înțelege aspectul pozitiv al Bisericii. De aceea, omul, de-a lungul întregii sale vieți trebuie să se lupte cu diavolul și astfel, ajunge să îl cunoască pe Hristos. Este foarte important să înțelegem că harul lui Dumnezeu pătrunde înăuntrul omului, înăuntrul inimii sale, are loc o întrepătrundere, o amestecare a harului cu (firea) omului. Câtă vreme diavolul îl luptă pe om din afară, el rămâne în afară și de aceea se spune că Sfinții îl cunosc pe diavol tocmai prin această despărțire pe care o pune.

Prinos de recunoștință la ceas aniversar și mărturie peste veacuri

Pr.Prof.Dr. Viorel SAVA
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă
„Dumitru Stăniloae” din Iași

Pentru întreg poporul român și pentru Biserica Ortodoxă Română, anul 1990 a început sub semnul libertății răpită cu decenii în urmă de regimul comunist totalitar și ateu și redobândită cu multă jertfă în decembrie 1989. Vacant încă din 1986, scaunul mitropolitan al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, devenit la scurt timp al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, aștepta un arhipăstor care să-și îplinească misiunea într-un nou context cu cerințe și așteptări necunoscute și nesperate până atunci.

Alegerea Preasfințitului Daniel Lugojanul în demnitatea de Mitropolit al Moldovei și Sucevei și intronizarea în scaunul mitropolitan de la Iași, la data de 1 iulie 1990, au marcat începutul unei noi și unice etape în istoria Bisericii din Moldova. Această alegere a fost numită la vremea aceea „providențială” de către vrednicul de pomenire, Părintele Profesor Constantin Galeriu. Și așa a fost. După optsprezece ani de activitate în scaunul mitropolitan moldav, făcând bilanțul împlinirilor, Preacuviosul Arhimandrit Lect.dr. Varlaam Merticariu (în prezent Preasfințitul Episcop Vicar Patriarhal Varlaam Ploieșteanul), în calitatea sa de vicar administrativ al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, afirma că arhieria Înaltpreasfințitului Daniel, prin împlinirile ei, a fost cea mai strălucitoare din întreaga istorie a Mitropoliei Moldovei. Așadar o alegere providențială cu împliniri pe măsură, așa cum alegerea în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a fost una providențială, iar împlinirile de până acum sunt pe măsura alegerii.

Între prioritățile pe care și le-a fixat la vremea aceea noul Mitropolit al Moldovei și Sucevei a fost reorganizarea învățământului teologic seminarial din Moldova și readucerea în istorie a

cele mai vechi Facultăți de Teologie din țară, facultate co-fondatoare a primei Universități moderne din România, în anul 1860, facultate care adesea a fost silită să-și închidă porțile sau să ia calea exilului.

Împreună cu alți tineri teologi din țară, astăzi împreună ostenitori la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași sau la alte Facultăți de Teologie din țară, am fost chemat să împlinesc misiunea nobilă de a modela mulțimile de tineri de vocație, veniți să studieze teologie, ca să devină slujitori ai Sfintelor altare, ai catedrelor de religie, ai așezămintelor sociale și ai artei bisericesti. De aceea, felul în care s-au petrecut anii acestei etape din istoria învățământului teologic universitar ieșean îmi este bine cunoscut. Se cuvine să amintesc aici grija ierarhului nostru pentru formarea formatorilor, cum ne-a îndemnat și ne-a sprijinit să ne încheiem studiile de doctorat trimițându-ne la studii în străinătate, pe termene mai lungi sau mai scurte, cu temă clară : „să venim cu teza de doctorat gata”. Am avut impresia atunci că scopul era finalizarea studiilor de doctorat. Acesta era într-adevăr scopul imediat. Pe termen lung, însă, scopul era să devenim o facultate cu porțile deschise spre Europa, capabilă să dialogheze matur și constructiv cu alte tradiții creștine, „evitând autoizolarea și autodizolvarea”, cum ținea *neapărat* să sublinieze Mitropolitul de atunci, și să preîntâmpine pericolul secularizării care începea deja să se îndrepte și spre țările estice eliberate de sub jugul comunist.

Am fost între martorii drumului anevoios, adesea ca o Golgotă, pe care l-a parcurs Facultatea ieșeană de la începuturile timide până în vârful piramidei. A fost o mare bucurie pentru noi când colegii de la alte facultăți din țară spuneau „Să facem ca la Iași” sau „Să-i întrebăm pe cei de la Iași”. Și acest lucru s-a întâmplat în nenumărate rânduri.

Un moment important din istoria post-decembristă a Facultății de Teologie ieșene a fost revenirea ei acasă, în Universitatea la a cărei naștere a fost părtașă. Așa cum se știe și s-a spus în repetate rânduri, inițiativa a aparținut Senatului Universității „Alexandru Ioan Cuza”, însă motivul care a stat la baza acestui demers a fost personalitatea ierarhului și dascălului de teologie întruchipați în persoana Înaltpreasfințitului Mitropolit Daniel. Așa încât redeschiderea

Facultății de Teologie Ortodoxă de la Iași nu a însemnat doar renașterea și rectitorirea învățământului teologic universitar din Moldova, ci și *restaurarea demnității* Universității Cuza, demnitate răpită prin izgonirea Teologiei din sânul ei. Tot așa a fost răpită demnitatea munților prin alungarea călugărilor și călugărițelor din schituri și mănăstiri și prin închiderea acestora și înlocuirea lor cu vile și cabane zgomotoase, dar a fost restaurată de același Mitropolit al Moldovei, Înaltpreasfințitul Daniel, când a fost înălțată Mănăstirea de pe vârful muntelui Ceahlău și închinată „Schimbării la Față a Mântuitorului Hristos” și „Sfântului Voievod Ștefan cel Mare”.

Cât privește prezența Facultății de Teologie în Universitate și relația dintre cele două instituții, acestea au fost trasate încă de la intronizarea Înaltpreasfințitului Daniel în scaunul de mitropolit, când reactivarea Facultății era în fază de proiect. Integrarea Facultății în Universitate, spunea Înaltpreasfințitul Mitropolit Daniel, „va contribui la apropierea și cooperarea dintre Biserică și Universitate, dintre credință și cultură, atât pe plan național, cât și pe plan ecumenic sau internațional”. Acesta era proiectul pe termen lung pe care Întâistătătorul Bisericii din Moldova l-a urmat cu statornicie și fidelitate și l-a împlinit cu prisosință.

Teologia înțeleasă și promovată de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, în calitatea sa de Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, ca „știință a bucuriei netrecătoare” sau ca „știință a vieții veșnice”, a avut trei dimensiuni prin care, dealtfel, s-a și definit Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași și s-a afirmat între celelalte Facultăți de Teologie Ortodoxă din țară: *dimensiunea duhovnicească* rezultată din îmbinarea teologiei academice cu rugăciunea. Am învățat și am reținut de la Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Mitropolitul Moldovei și al nostru timp de 18 ani, că adevărata teologie se întemeiază pe Sfânta Liturghie și se probează pe tărâm practic, iar slujirea adevărată care aduce mângâiere și bucurie veșnică nu este altceva decât o prelungire a Sfintei Liturghii, așa cum, în mod firesc, râul este o prelungire a izvorului. „Studiul teologiei, spunea Preafericitul, este însuși Dumnezeu și iubirea Lui față de lume. Și Dumnezeu nu poate fi cunoscut decât în stare de rugăciune, de comuniune cu El”; *dimesiunea pastorală* care în viziunea

SECȚIUNEA I

**TAINA BOTEZULUI –
ÎNTOARCERE LA CASA
TATĂLUI CERESC**

Botezul – transfigurare a omului și a familiei

Pr. prof. dr. Gheorghe PETRARU
Facultatea de Teologie Ortodoxă
„Dumitru Stăniloae”, Iași

Rezumat

O hermeneutică a textului Tainei Botezului ca, de altfel și a Tainei Nunții, invită la profundă reflecție, la fior existențial și la viață de sfințenie pentru că existăm doar în comuniune cu Dumnezeu și viața noastră umană în dimensiunea ei cea mai reală una este în Hristos și ascunsă în taina lui Dumnezeu cel Unic și Atotputernic. Cel botezat este invitat la a se alătura puterilor cerești care neîncetat laudă pe Creatorul, prin acest fapt afirmându-se plenar uman în calitate de homo adorans sau homo liturgicus, care înțelege dimensiunea soteriologică a Botezului ca ruptură de lumea veche a păcatului și început de viață nouă în comuniunea harică și euharistică cu Mântuitorul nostru. În Botez începe taina credinței lucrătoare prin iubire (Galateni 5,6). Ea va fi prelungită de bărbat și femeie în sens generic, care prin taina Nunții vin unul spre celălalt cu această personală bogăție întru Hristos pe care o oferă unii altora.

Cuvinte cheie: Comuniune, botez, nuntă, taină

Botezul este pentru toți creștinii, care mărturisesc pe Dumnezeu ca Treime de persoane, modul în care ei intră în relație vie, reală cu Hristos și devin membri ai Trupului Său tainic, Biserica Sa. Imaginea aceasta cu profunde conotații biblice este relevantă și evidentă pentru orice cititor al Noului Testament care ne relatează despre practica Tainei Botezului și, cu atât mai mult, pentru creștinul care prin acest act sacramental devine, se face ființa cea nouă, din Biserica lui Hristos. Cuvintele cu dimensiunea lor locuționară ce preiau text scripturistic sau sunt poezia creștină, creație poetică realistă în experiența sacramentală a unirii efective cu Hristos, de unde și forța lor ilocuționară, de a convinge și impresiona pe cei prezenți la ritual, gesturile sacerdotale și simbolistica elementelor materiale prezente în cult, apa, lumina, - fără a mai lua în considerare Sfântul și Marele Mir și Trupul și Sângele lui Hristos euharistice, chintesență de elemente cosmice esențiale ce sugerează frumusețea și ambianța ordinii în care intră cel venit în lume și,

respectiv, hrana creștinului prin excelență spre comuniunea cu Hristos, - sugerează de fiecare dată „ziua cea dintâi” în care „Să fie” divin este localizat eclesial și familial în creația cea nouă. Atunci cel botezat este integrat Împărăției de har și bucurie a vieții celei noi în Hristos. Ceea ce se petrece cu cel nou botezat este real, se înscrie în ceea ce se numește actualmente sens performativ al limbajului¹, care este cu atât mai relevant deoarece nu preotul sau comunitatea prezentă la Botez săvârșește acest lucru ci Însuși Dumnezeu, pentru că El efectiv face pe om fiu al Său în har și loc al prezenței divine luminoase, casă a lui Dumnezeu și templu al Duhului Sfânt. O hermeneutică a textului Tainei Botezului ca, de altfel și a Tainei Nunții, invită la profundă reflecție, la fior existențial și la viață de sfințenie pentru că existăm doar în comuniune cu Dumnezeu și viața noastră umană în dimensiunea ei cea mai reală una este în Hristos și ascunsă în taina lui Dumnezeu cel Unic și Atotputernic. Având în vedere că comunitatea celebrantă ascultă exact acest text, este necesar a decipta câteva dintre sensurile addânci și frumoase ale acestuia pentru viața creștinului de astăzi.

1. Botezul îmbrăcare în Hristos

O hermeneutică a textului baptismal din ritualul ortodox al Botezului ne provoacă la o experiență sublimă a gândirii teologice, la a avea după expresia paulină consacrată, gândul lui Hristos și viața întru El. Întreaga structură ideatică a textului baptismal poate fi redată în două coordonate fundamentale:

a) inserția în ordinea cosmică a noii persoane ce, după ieșirea din elementele naturii, din stihii din „netocmit și gol” (Facere 1,2) după limbajul unei gândiri mai vechi de factură holistică clasică și experiența personalizării prin cuvânt și har în ordinea creației prin eliberarea, scoaterea prin exorcizare din natură căzută prin neascultarea primului om ce adus la puterea celui asupra acesteia. În acest sens Sf. Maxim Mărturisitorul ne oferă imaginea omului ce

---

¹ Jean Greisch, *Le buisson ardent et les lumières de la raison. L'Invention de la philosophie de la religion. Tome II, Les approches phénoménologiques et analytiques*, Cerf, Paris, 2002, p. 532.

contemplă rațiunile creației² și se înalță cu mintea la Dumnezeu Creatorul;

b) raportarea directă la Hristos, prin nașterea din nou, „din apă și din Duh” (Ioan 3,15) și îmbracarea în Hristos, în „haina de lumină”, o terminologie cu sens metaforic și simbolic dar care trebuie înțeleasă în lumina realismului teologic cel mai evident. Tot Sf. Maxim Mărturisitorul ne oferă în acest sens perspectiva teologică a înțelegerii duhovnicești a cuvintelor Scripturii³, adică faptul că Botezul instituie relația filială cu Dumnezeu pe care îl numim Tată și comuniunea cu Hristos iar eul personal se înțelege în ontologia sa existențială și spirituală în acest orizont de iubire și viață, în perspectiva îndumnezeiri, unică și mântuitoare.

1. Viața omului ca mod de a fi în creația lui Dumnezeu, în cosmosul înțeles ca ordine și frumusețe este redată de o manieră imnică și doxologică în textul baptismal. Prin venirea în lume, noua ființă umană este primită grandios și solemn în ordinea divină a creației, confirmând la scară personală principiul antropocentric al universului, anume că tot ceea ce există creat de Dumnezeu este pentru inserția umanului în această realitate structurată coerent și funcțional pentru că este principial bună. Bunătatea ei revelează atotputernicia Creatorului care din iubire crează un partener de dialog, respectiv ființele raționale pentru ca acestea să se bucure de darul existenței de la El și să-L preamărească în gest de perpetuă admirație și mulțumire, nu pentru că lui Dumnezeu i-ar lipsi ceva în atotperfecțiunea Sa, ci pentru că El chiar cu riscul de a nu fi recunoscut și de atâtea de ori refuzat în dăruirea de Sine și autocomunicarea iubirii și voinței Sale vrea ca tot ceea ce există să se împărtășească de lumina și harul Său iubitor. Astfel, noii făpturi ieșite din apa Botezului i se înfățișează măreția și strălucirea lumii nevăzute și văzute. Cel botezat este invitat la a se alătura puterilor cerești care neîncetat laudă pe Creatorul, prin acest fapt afirmându-se plenar uman în calitate de *homo adorans* sau *homo liturgicus*, demnitate regală umană eludată actualmente de *homo economicus* în piața

---

² Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă, vol.III, Spiritualitatea Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 162.

³ *Ibidem*, p.183.

globalizată. Dintotdeauna, omul ca ființă teologică, în sfera religioasă a avut conștiința că aparține esențial, chiar în condiția mundană, lui Dumnezeu și astfel ritmul vieții sale este unul ce îl asociază corului angelic, muzicii cosmice ce glorifică divinul și atrage în cuvântul de laudă și în gestul de rugăciune lumina și iubirea divină în universul sau și în templul de taină al ființei sale oferit în dar Creatorului. Vocea sacerdotului îi amintește și îl pregătește pentru inserția și participarea la corul puterilor celeste ce este redat astfel de imnograful creștin: "Puterile îngerești Ție slujesc și cetele arhanghelilor Ție se închină; Heruvimii cei cu ochi mulți și Serafimii cei cu câte șase aripi, împrejur stând și zburând, de frica slavei Tale celei necuprinse se acoperă."⁴ Invitația la inserția în hora universului și în ipostaza doxologică a creaturii libere și raționale ce o definește ontologic este de netăgăduit și implică doar recuperarea mării Tradiții spirituale eclesiale.

Dacă pentru simțurile duhovnicești cu intuiția ca simțire și vedere, realitățile inteligibile se propun ca prezență imediată ființei, înțelegerea lor rațională conturându-se ulterior în viața creștină a celui botezat, sensurile lor oferindu-se conștiinței reflexive, raționalității discursive prin dezvoltarea persoanei creștine, textul ce se referă la ordinea cosmică, o veritabilă cosmologie poetică și o premisă pentru orice elaborare științifică ce implică necesar în logica popperiană principiul failibilității este unul ce produce emoție estetică și sensibilitate, amintind de celebrele stihuri ale psalmilor davidici, ale Predicii de pe Munte sau ale paginilor marii literaturi a lumii. Dansul cosmic cu suport ontologic și dinamică funcțională prin acțiune divină, creație a lui Dumnezeu din nimic preexistent, act providențial treimic, triipostatic invită la contemplația rațiilor creației, la conștientizarea relației dintre om și cosmos și la dimensiunea cosmică a soteriologiei; „Tu de bunăvoie, toate aducându-le dintru neființă întru ființă, cu puterea Ta ții făptura și cu purtarea Ta de grijă chivernisești lumea. Tu din patru stihii ai așezat făptura, cu patru vremi ai încununat curgerea anului. De Tine se cutremură toate puterile îngerești. Pe tine te laudă soarele.

---

⁴ *Slujba Sfântului Botez*, în *Molitfelnic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 37.

Pe tine te slăvește luna. Ție se pleacă stelele. Pe Tine te ascultă lumina. De tine se îngrozesc adâncurile. Ție slujesc izvoarele. Tu ai întărit pământul peste ape. Tu ai îngrădit marea cu nisip. Tu spre răsufare ai revărsat aerul.”⁵ Chiar dacă textul este elaborat în funcție de viziunea științifică antică a Bisericii primului mileniu, valabilitatea descriptivă se justifică și se impune conștiinței religioase ce se raportează la textul scripturistic și la Persoana divină, pe primul plan fiind viziunea religioasă, teologică. Aceasta este inspirată și elaborează în funcție de textul sacru scripturistic cu viziunea unei lumi ce apare și se constituie la poruncă divină, fenomenalizarea datorându-se unui inițial și totodată perpetuu și magnific „Să fie” divin, întemeietor și activ în inima firii de la început și pentru totdeauna, confirmând întru limbaj și experiență unitivă și iluminatorie prezența tainică a lui Dumnezeu. O viziune științifică modernă, cu teoriile adiacente și reformulabile, exprimate în limbajul abstract al matematicii trebuie atrasă în ordinea poetică a textului sacru spre o contemplație realistă și integrală în sensul percepției sensibile, anume al simțirii a ceea ce obiectiv ne înconjoară ca un întreg. Soarele, luna, stelele, marea cu nisipul ei le numim și le simțim ca atare dincolo de orice experiment științific ce poate însoți relația dar pierde frumusețea intuitivă, directă în actul analitic experimental și în raționalizare matematică. Apa, lumina, aerul ni se oferă ca elemente întregi, tabelul structurii lor în chimia interioară fiind, de fapt, o achiziție științifică târzie, ele fiind active dinainte de această descoperire, de fapt dintru început, ca daruri ale Donatorului divin într-un act de superdonație cu virtualități multiple realizabile într-un parcurs nelimitat.

Taina Botezului reprezintă în înțelesul și lucrarea ei o experiență spirituală profundă și unică pentru că e început al mântuirii personale, subiective cu fundament în Persoana și lucrarea mântuitoare a lui Hristos Domnul. De aceea, e necesar a înțelege dimensiunea soteriologică a Botezului ca ruptură de lumea veche a păcatului și început de viață nouă în comuniunea harică și euharistică cu Mântuitorul nostru. În Botez începe taina credinței

---

⁵ Ibidem.

lucrătoare prin iubire (Galateni 5,6), Taina fiind direct asociată cu mărturisirea credinței⁶ trinitare, chiar dacă în cazul Botezului copiilor acest act este îndeplinit de nași. Nașii mărturisesc credința în numele copilului care nu poate fi lipsit de darul credinței pe care a însușit-o și o mărturisește familia creștină. După cum analizează Părintele D. Stăniloae acest aspect legat de Botezul copiilor, aceștia este clar că nu pot mărturisi rațional, în limbajul credinței primirea lui Hristos și relația cu El, pentru ca Acesta să se sălășluiască întru ei, dar „ei fac parte dintr-o familie creștină trăitoare în Biserică. Între viața lor sufletească și cea a familiei și a Bisericii încă nu s-a ridicat bariera unei conștiințe individualiste. Viața aceasta spirituală pătrunde neîmpiedicată tot mai mult în ființa lor. Intră, de altfel, și în copiii din denominațiunile neoprotestante care nu primesc Botezul copiilor, prin preocuparea despre Hristos existent în ele. Dacă copiii acelor denominațiuni se vor decide pentru credința proprie a acelora, o vor face tot pe baza credinței pătrunse în ei începând din vârsta cea mai fragedă”.⁷ Așadar viața, experiențele membrilor familiei, inclusiv viața lor religioasă se imprimă și în textura ființială a copiilor lor, iar o pretenție, așa cum se constată astăzi în cercuri mai extinse, inspirate de modelul occidental de a alege propria religie la 18 ani, vârsta majoratului, din perspectivă teologică ortodoxă, este o opțiune infantilă din moment ce persoana în cauză a fost integrată prin Botez Bisericii lui Hristos. Hristos este adevărul și cel nou botezat, așa cum afirmă textul baptismal, „ia chipul lui Hristos”⁸ prin nașterea cea din nou, prin moartea pentru păcat și învierea spirituală prin credința în Cel ce este Viața noastră în sens ontologic. Așa cum în ordinea naturală părinții sunt unici și este un non-sens să alegi părinții la vârsta matură, cu atât mai mult în ordinea harului și a Împărăției nu putem avea alt Părinte decât pe Tatăl ceresc la a Cărui paternitate ne călăuzește Însuși Fiul Său, Hristos care S-a făcut unul dintre noi, asemenea nouă oamenilor, însă fără

---

⁶ *Invitation à croire. Des sacrements crédibles et désirables*, Cerf, Paris, 2009, p. 63.

⁷ Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. III*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 61.

⁸ *Slujba Sfântului Botez*, p.36.

Botez și mărturisire

Prof. dr. pr. Vasile NECHITA
Facultatea de teologie Ortodoxă,
Universitatea Ovidius, Constanța

Rezumat

Botezul este semnul apartenenței la comunitatea celor care au primit Evanghelia Sfinților Apostoli, dar și al mărturisirii lui Hristos. Atitudinea diferită a confesiunilor creștine, exprimată în Documentul BEM, Declarația de la Magdeburg, față de mărturisirea credinței la Botez și după aceasta, nuanțată în Christian Witness in a Multi-Religious World din anul 2011 ridică multe semne de întrebare, determinate de tradițiile diferite ale creștinismului. Analiza misionar-ecumenistă, cu reflexe dogmatice și cultice, ne arată parcursul anevoios de până acum și orizontul spre care ne îndreptăm în numele Mântuitorului, care ne-a chemat la unitate.

Cuvinte cheie: botez, mărturisire, credință, fapte, moștenire

După cum citim în Sfânta Scriptură, toți cei care „au primit cuvântul lui – adică al Sfântului Apostol Petru despre Iisus Nazarineanul, pe Care „Dumnezeu L-a înviat” și Căruia toți Apostolii Îi sunt „martori” (Fapte 2, 24 și 32) – „s-au botezat” (Fapte 2, 41). De aici înțelegem că o condiție pentru a primi botezul este aceea de a primi credința în Hristos cel răstignit și înviat pentru păcatele noastre, cum spune și Sfântul Apostol Pavel în una dintre primele scrieri ale Noului Testament: „Evanghelia pe care v-am binevestit-o, pe care ați și primit-o, întru care stați, prin care și sunteți mântuiți” este – „înainte de toate – ceea ce și eu am primit, că Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi; și că a fost îngropat și că a înviat a treia zi, după Scripturi” (I Corinteni 15, 1,3-4).

Botezul fiind – în ceea ce ne privește – nu numai semnul apartenenței la comunitatea celor care au primit Evanghelia Sfinților Apostoli, ci și al mărturisirii lui Hristos – cheia Scripturilor, adică a Aceluia prin Care întreaga revelație a lui Dumnezeu își vădește finalitatea. Ținând cont de acest fapt putem spune, în privința Botezului, că avem de a face cu triada: Credință – Botez – măr-

turisiră, care – cum spune Jaroslav Pelikan – ne determină să deducem „că exista o legătură strânsă între crezurile primare și predicarea acestui cuvânt”, adică în „proclamarea creștină primară”³¹; în Fapte aceasta este numită „stăruirea în învățătura Apostolilor” (2, 42).

După cum vedem primirea credinței în Hristos era o condiție prebaptismală – după cuvântul Mântuitorului redat de Sfântul Evanghelist Marcu: „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui” (16, 16) – iar mărturisirea acestei credințe devine o condiție a apartenenței la comunitatea Bisericii și a împărtășirii nădejzii de mântuire; de aici putem spune că numai mărturisirea credinței apostolice ne poate ajuta să înțelegem perspectiva eshatologică a Botezului. Întrucât primirea Botezului – însoțită de credința și mărturisirea lui Hristos – vizează nădejdea de a moșteni Împărăția lui Dumnezeu; cel ce s-a îmbrăcat în haina luminoasă a lui Hristos, prin Botez, a devenit fiu și „moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (Galateni 4, 7), așa cum mărturisim și în *Crez*: „Mărturisesc un Botez – de fapt credința în care am primit Botezul, n. n. – spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”. De ce este important să subliniem acest lucru? – s-ar putea întreba unii. Răspunsul este simplu: Pentru ca să nu fim asemenea celor „care nu au nădejde”, cum spune Sfântul Apostol Pavel (I Tesaloniceni 4, 13); desigur, este vorba de nădejdea vieții celei veșnice și moșteniri Împărăției lui Dumnezeu.

Din această mărturisire a lui Hristos reiese și responsabilitatea creștinilor față de ținuta lor morală, pe care Mântuitorul Iisus Hristos o consideră cea mai puternică mărturie în fața oamenilor: „Ca văzând faptele voastre să slăvească pe Dumnezeu cel din ceruri”. Mai mult, Domnul nostru Iisus Hristos adaugă: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Matei 10, 32). După cum vedem nu este vorba atât de modelul pe care-l poate oferi cel ce crede în Hristos celor din jur, cât de mărturisirea noutății – în ceea ce privește sfîntirea și transfigurarea lumii – pe care Hristos a

---

³¹ *Credo*. Ghid istoric și teologic al crezurilor și mărturisirilor de credință în tradiția creștină, trad. Mihai-Silviu Chirilă, Editura Polirom, Iași, p. 325.

adus-o oamenilor și lumii, schimbând și înnoind fundamental modul de a fi și de a se comporta al celor care au crezut în Evanghelia Sa, al cărei ax principal este porunca cea nouă a iubirii (Ioan 15, 12).

Aceste precizări consider că sunt necesar de făcut dacă vrem să nu diminuăm importanța eshatologică a celei dintâi taine, numită și „poarta de intrare” în Biserica lui Hristos, dar și în Împărăția cerurilor. De asemenea, nu putem să luăm în considerare că aceste câteva sublinieri în legătură cu Taina Sfântului Botez – prilejuite și de faptul Sfântul Botez a fost ales și ca temă de dezbatere, la propunerea de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în anul care prefațează împlinirea a trei decenii de la elaborarea *Documentului BEM* (sau *Documentul de la Lima*, 1982) – se cuvin a fi făcute pentru promovarea unui autentic dialog intercreștin, care nu poate ocoli întrebarea: Când vorbim de acceptarea aceluiași Botez de către toate Bisericile înseamnă că ele mărturisesc automat și aceeași credință în Hristos? Iată o întrebare la care îmi propun să răspund în prezentul demers despre Botez și mărturisire; evident despre mărturisirea aceleiași credințe apostolice, cum întâlnim o la cei care au primit Evanghelia lui Hristos în primele veacuri creștin, începând cu prima comunitate din Ierusalim.

După cum știm, Adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (CEB) de la Vancouver (1983), a propus spre studiu și receptare *Documentul BEM*, fapt care a dus la răspunsurile primite din partea bisericilor membre ale CEB; nu înseamnă că cele peste 340 de Biserici au răspuns, exprimându-și poziția față de amintitul document. Desigur, răspunsurile Bisericilor ortodoxe ne interesează în mod deosebit, cu atât mai mult cu cât unul dintre cei care au contribuit la elaborarea *Documentului BEM* a fost profesorul grec Nikos Nissiotis, care considera că documentul va reprezenta „o cotitură hotărâtoare” pentru dialogul ecumenic; nici mai mult nici mai puțin „una dintre pietrele de încercare ale unificării Bisericii”, întrucât „disensiunile de altădată sunt tratate într-o nouă lumină”, ceea ce a făcut să fie identificate numeroase „coincidențe mult promițătoare în învățătura diferitelor Biserici. Bisericile trebuie să dezvolte aceste coincidențe, pas cu pas, în învățătura lor despre credință; ceea ce le va conduce la comunicare

reciprocă în succesiunea apostolică și la comunitate cu învățătura Bisericii ecumenice!”

Cele mai multe critici din partea ortodocșilor au venit cu privire la despărțirea – în *Documentul BEM* – a Tainei Sfântului Botez, atât cât mai este văzută ca taină de acele Biserici care, urmând doctrina protestantă, susțin că prin Botez nu se șterge păcatul strămoșesc de Taina Mirungerii; aceasta din urmă, conform aliniatului 14 din capitolul consacrat Botezului, este considerată un „ritual” pe care unele Biserici îl pot admite sau nu. Lucrurile n-ar fi luat o întorsătură gravă, pentru Bisericile Ortodoxe, dacă nu ar fi fost inserată în document o întrebare provocatoare și o subliniere iritantă. Întrebarea este: „Ce sens ar avea un ritual aparte – e vorba totuși de Taina Mirungerii!, n. n. – între Botez și admiterea la Împărtășanie”, iar sublinierea de la aliniatul 19 se dorește – de fapt se arată a fi o nefericită! – concluzie și recomandare pentru Biserici: „Darul Sfântului Duh în Botez poate fi exprimat în mod suplimentar, de exemplu, prin punerea mâinilor pe cap și ungere sau miruire”.

Nu trebuie să detaliem răspunsurile Bisericilor ortodoxe privind Botezul - și Mirungerea - în prezentarea amintitului document, pentru a înțelege revolta lor; e suficient să spunem că, după Vancouver, a urmat ceea ce poate fi denumită cea mai critică perioadă din istoria ecumenismului, în care au avut puternice tensiuni între ortodocși și reprezentanții celorlalte Biserici, concretizate în retragerea unor Biserici ortodoxe din CEB – este vorba de Bisericile ortodoxe din Bulgaria, Serbia și Georgia – critica dură la direcția în care se îndreaptă mișcarea ecumenică, ceea ce a dus la constituirea unei Comisii mixte care să analizeze criticile ortodoxe, finalizate cu adoptarea votului consensual la Adunarea generală a CEB de la Porto Alegre (2006) și cu adoptarea ca platformă de discuții ecumenice a *Simbolului de credință niceo-constantinopolitan* sau a *Crezului* adoptat la primele Sinoade ecumenice.

Pe această linie de discuții trebuie să includem și sublinierile cuprinse în *Documentul final*, adoptat la cea de a treia Adunare Ecumenică Europeană care a avut loc la Sibiu (septembrie, 2007). Astfel, în *Recomandarea 2* se face o călduroasă chemare a Bisericilor din Europa - și nu numai, dacă ținem cont că au luat parte și

reprezentanții altor organisme ecumenice, printre care și ai CEB - să-și înmulțească eforturile de a continua „discuțiile cu privire la recunoașterea mutuală a Botezului”; cu atât mai mult cu cât de înțelegerea unanimă a Botezului depinde „înțelegerea Euharistiei, a slujirii (preoției) și a eclesiologiei în general”.

Care au fost totuși ecourile acestor transformări în percepția ecumenică impuse de criza CEB în relație cu ortodocșii? Ce s-a întâmplat în privința receptării *Documentului BEM*? Desigur, nimic spectaculos; am putea spune că lucrurile au înghețat pur și simplu, dacă nu ar fi avut loc adoptarea unui document semnat de 11 Biserici creștine din Germania privind recunoașterea reciprocă a Botezului.

1. Documentul de la Magdeburg

Deși nu face parte din CEB, Biserica Romei privește cu interes orice inițiativă ecumenică. Așa se face că prin Consiliul Pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor ia parte la diferite întruniri ecumenice, la dezbateri și dialoguri intercreștine, iar prin Consiliul Conferințelor Episcopale (Catolice) din Europa împreună cu Conferința Bisericilor Europene (CBE) a semnat - în 2001 - *Charta Oecumenica*, un document privind promovarea principiilor ecumenice într-o Europă unită; faptul esențial care se subliniază prin această *Chartă* este acela că unității europene pentru a fi una durabilă nu trebuie să i se ignore dimensiunea spirituală și religioasă, adesea neglijată în favoarea celei economice, politice și financiare.

Noua generație și întâlnirea dintre diferitele culturi - cum au arătat revoltele tinerilor din țările occidentale și scandalul caricaturilor lui Mohamed - impun o revizuire a direcțiilor privind promovarea dialogului intercultural și interreligios, fapt care nu se va putea realiza ignorându-se adevăratele și complexe implicații pe care le au în viața oamenilor - priviți ca persoane sau comunități și nu ca indivizi sau grupuri - valorile morale și religioase, despre care fostul Arhiepiscop al Parisului, Jean-Marie Lustiger spunea că nu pot fi privite ca niște valori de tranziție, ca niște valori a căror importanță s-a diminuat fără să aducă niciun prejudiciu vieții umane în general. Să nu uităm că aceste sublinieri erau făcute de unul care cunoscuse ororile nazismului, compa-

rabile cu cele ale comunismului, ale căror consecințe nu le putem remedia ignorându-le.

Dar să nu uităm că – din punct de vedere creștin – avem o anume considerație față de semn în măsura în care respectăm Taina Botezului; mai bine zis în măsura în care privim Botezul în dimensiunea sa eshatologică. În acest sens nu putem decât să salutăm, ca fiind o unică realizare ecumenică în acest sens, *Declarația comună privind recunoașterea reciprocă a Botezului în Germania*. Rod al muncii depuse de o Comisie mixtă timp de trei ani, adică în perioada 2003-2007, la inițiativa cardinalului Walter Casper, președintele Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștine, documentul reprezintă o concretizare sui generis că – și poporul cel mai încercat de urmările celor două războaie mondiale ne-o spune cu toată fermitatea! – avem nevoie de pași hotărâți în realizarea acelei viziuni unitare despre credința în Hristos și rolul ei în a rezolva multe dintre dificultățile cu care Europa și întreaga lume se confruntă astăzi. Bisericele nu pot – și nici nu este de dorit – să se eschiveze de a se face părtașe căutărilor comune de a găsi soluții problemelor de astăzi, între care un loc cu totul aparte îl ocupă apărarea demnității umane, așa cum s-a subliniat cu ocazia aniversării – în 2010 – centenarului Conferinței de la Edinburgh (1910), socotită a fi punctul de plecare al Mișcării ecumenice.

În amintitul document se arată că Iisus Hristos este „mântuirea noastră. Prin El a învins Dumnezeu păcatul (Romani 5, 10) pentru a ne face pe noi fii și fiice ai lui Dumnezeu. Pentru noi, ca participanți la taina morții și învierii lui Hristos, Botezul înseamnă nașterea din nou în Iisus Hristos. Cine primește această taină (Botezul) și afirmă dragostea în credința lui Dumnezeu se va uni cu Hristos și, în același timp, cu poporul Său din toate timpurile și locurile. Ca semn al unității tuturor creștinilor, Botezul unește cu Iisus Hristos – fundamentul acestei unități. În ciuda diferențelor existente în modul de înțelegere al Bisericii, între noi există un acord de bază în privința Botezului.

De aceea, noi recunoaștem price botez săvârșit după porunca lui Iisus – în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh – prin actul scufundării în apă sau al turnării apei și ne bucurăm de orice persoană care se botează. Această recunoaștere reciprocă a Bote-